

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

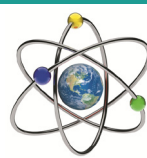
№10(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 224 sahifa,
13-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

Axborotlashgan jamiyatda xalq o'yinlari orqali shaxsni tarbiyalashning pedagogik imkoniyatlari	10
<i>Abdullayeva Maryambibi Djumaniyazovna</i>	
Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish sharoitida talabanning axborot xavfsizligi kompetensiyasi: tushunchaning chegaralari va tarkibi	16
<i>Mustafoyev Shahzod Mamanazar o'g'li</i>	
Navoiy viloyati ziyoratgohlari tarixi va ularning aholi hayotida tutgan o'rni	21
<i>Nazarova Nozima Narzulloyevna</i>	
Fransuz tilidagi predloglar va o'zbek tilidagi kelishik qo'shimchalarining qiyosiy tahlili	26
<i>Ro'zimova Yulduz Farhodovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlari emotsional intellektining boshqaruv faoliyatidagi ahamiyati	30
<i>Rustamova Barno Abduxalilovna</i>	
Kikbokschilarda motivatsion omillar va musobaqa faoliyati samaradorligini takomillashtirish metodikasi: nazariy-tahliliy asoslash	34
<i>Mamaraximov Azim Karakulovich</i>	
Pedagogik diagnostikaning umumiy metodlari va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati	39
<i>Daminova Shoxista Farxodovna</i>	
Dual ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv ta'lim faoliyatiga tayyorlashning nazariy-metodologik asoslari	45
<i>Oybekova Shukrona Oybek qizi</i>	
O'qish savodxonligini rivojlantirishda sun'iy intellekt asosidagi individual ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish	51
<i>Abduvaliyeva Gulchexra Mamadjon qizi</i>	
Abu Rayhon Beruniy ilmiy merosi asosida talabalarda kartografik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	56
<i>Kazakbayeva Muhabbat Turabayevna</i>	
Brayl yozuvi ko'zi ojiz shaxslarning inklyuziv imkoniyatlarini ta'minlashning muhim vositasi sifatida	62
<i>Panjiyev Shokir Zokir o'g'li</i>	
Дидактический потенциал подкастов в обучении русскому языку студентов	67
<i>Ибрагимова Нилуфар Туйчиевна</i>	
Maxsus ta'lim tizimida differensiallashtirilgan va individuallashtirilgan o'qitishning metodik asoslari	72
<i>Karimova Nilufar Boltaboyevna</i>	
Xorijiy til o'qituvchilarida kasbiy so'nish namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	78
<i>Matchanova Dilorom Karimovna</i>	
Raqamli ta'lim ekotizimi asosida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning pedagogik asoslari	83
<i>Otamuratov Maqsudbek Shonazarovich</i>	
Yunon-rim kurashchilarining texnik-taktik tayyorgarligini individuallashtirish: pedagogik model va zamonaviy baholash metodikasi	87
<i>Po'latjonov Shoxzod Avazjon o'g'li</i>	
Buyrak hujayrali saratonini erta aniqlashda ultratovush tekshiruvining diagnostik imkoniyatlari	92
<i>Saydamatov Hayitboy Ulug'bek o'g'li</i>	
Проблемы и перспективы подготовки специалистов сферы искусств и культуры в ситстеме высшего образования	96
<i>Кошелева Антонина Фёдоровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari sharoitida ta'limning insonparvarlik paradigmasini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	99
<i>Yaqubova Dinora Bahodirovna</i>	

Behbudiyning ta'lim-tarbiya sohasidagi qarashlari va o'qitish metodlari	104
Islomova Lola Abdig'ani qizi	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	110
Djabbarova Feruza Azamovna	
The Role of Phonation Energy Efficiency in Sound Changes	114
Baxramova Shaxnoza Erkinovna	
Mustaqillik yillarida ichki migratsiyaning shakllanish jarayonlari.....	119
Mo'minov Ziyovuddin Bakirjon o'g'li	
Raqamli ta'lim davrida bo'lajak o'qituvchilarda mustaqil ta'lim trayektoriyasini loyihalash: "pedagogik mahorat" fani misolida	123
Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna	
Современные подходы к управлению образовательным учреждением: теоретические основы и особенности реализации.....	128
Джуманиязова Дильбар Азатовна	
Ko'zi ojiz o'quvchilarga funksiyalar grafiklarini o'rgatishda ko'p sezgili ta'lim yondashuvlaridan foydalanish.....	132
Abdullayev Umid Amrilloevich	
Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishning tashkiliy-pedagogik omillari	139
G'oyibnazarov Rahmatilla	
Inklyuziv ta'limda fanlarni o'qitishda maxsus pedagog faoliyati.....	144
Hurriyat Yoqubova	
Modelling the Semantic Field of Ma'naviyat in a Specialised Parallel Corpus: Theoretical and Methodological Foundations of Cross-Genre Discourse Analysis	149
Mukhlisa Chorjeva Jumamurodovna	
Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida masofaviy axborot-kutubxona xizmatlari samaradorligini oshirish metodikasi.....	154
G'oyibova Sayyora	
Talabalarda psixologik reziliyentlikni takomillashtirishning emotsional-kognitiv determinantlari	160
Hayitova Oydinniso Aliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida samarali faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	164
Mamasiddikova Maftuna Akbarjon qizi	
Fizika ta'limida muammoli masalalarni yechish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	168
Ostonova Malika Uktam qizi	
Texnika oliy ta'lim muassasalarida matematika fanlarini o'qitish metodikasini raqamli ta'lim texnologiyalari asosida takomillashtirish	173
Vahobov Mehroj Alisher o'g'li	
Tarbiya, ta'lim, rivojlanish va shakllanish kategoriyalarining mazmun-mohiyati va o'zaro munosabati	178
Xodjayeva Munisa Utkur qizi	
Birlamchi sog'liqni saqlash tizimida bo'lajak oilaviy shifokorlarning boshqaruvchanlik kompetensiyalari texnologiyasini shakllantirish	183
Abduvaxobova Nozima Raxmanovna	
Uchburchak o'rta chizig'ining xossasini o'qitish va undan kelib chiqadigan dastlabki xulosalar	189
E. E. Jumayev, O'. X. Aytuvganov	
Maktabgacha ta'limda musiqmashg'ulotlarini raqamli ta'lim resurslari asosida tashkil etishning nazariy-metodologik asoslari	195
G'ulomova Muslimaxon Ahmadillo qizi	
Teaching Medical Terminology Through Data-Driven Learning: A Corpus-Informed Model for English for Medical Purposes.....	199
Isomiddinova Diyora Qutbiddin qizi	

Jismoniy tarbiya yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalarining jismoniy tayyorgarlik tizimida gimnastika mashqlarini qo'llash metodikasining o'ziga xos xususiyatlari.....	209
Karimov Duysenbay Djienbaevitch	
Filolog talabalarga ingliz va malay tillarini o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	213
Yuldashev Azim Abdurahmonovich	
Qozoq, rus, o'zbek va ingliz tillarida sotsiolingvistik terminlarning tarjimasi: terminologik ekvivalentlikning qiyosiy tahlili.....	218
Yuldasheva Mahzuna Omonullayevna	

MUSTAQILLIK YILLARIDA ICHKI MIGRATSIYANING SHAKLLANISH JARAYONLARI

Mo'minov Ziyovuddin Bakirjon o'g'li

Termiz davlat universiteti

O'zbekiston tarixi va manbashunoslik kafedrasida stajyor-tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda mustaqillik yillarida ichki migratsiya jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari, ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri hamda transformatsion jarayonlar tahlil etilgan. Bozor iqtisodiyotiga o'tish, hududlararo ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlar, mehnat va ta'lim imkoniyatlarining yirik shaharlarda jamlanishi, uy-joy bozori, ro'yxatga olish tartibi hamda ekologik omillarning aholi harakatchanligiga ta'siri ochib beriladi.

Kalit so'zlar: ichki migratsiya, urbanizatsiya, mehnat mobilligi, hududiy tafovut, qishloq-shahar migratsiyasi, Toshkent, ekologik migratsiya, transformatsiya.

Abstract: This article analyzes the specific features, transformation processes, and socio-economic impacts of internal migration in Uzbekistan during the years of independence. It highlights the influence of market economy transitions, interregional socio-economic disparities, and the concentration of labor and educational opportunities in major cities on population mobility. Furthermore, the roles of the housing market, administrative registration systems, and environmental factors in shaping migration patterns are evaluated.

Key words: internal migration, urbanization, labor mobility, regional disparity, rural-to-urban migration, Tashkent, environmental migration, transformation.

Аннотация: В данной статье анализируются специфические особенности, трансформационные процессы и социально-экономические последствия внутренней миграции в Узбекистане за годы независимости. Раскрывается влияние перехода к рыночной экономике, межрегиональных социально-экономических диспропорций, а также концентрации трудовых и образовательных возможностей в крупных городах на мобильность населения. Кроме того, оценивается роль рынка жилья, системы административной регистрации и экологических факторов в формировании миграционных потоков.

Ключевые слова: внутренняя миграция, урбанизация, трудовая мобильность, региональные диспропорции, миграция "село-город", Ташкент, экологическая миграция, трансформация.

KIRISH

Mustaqillikka erishilgach, O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy tizim tubdan yangilandi. Bu jarayon aholining hududiy harakatchanligi va migratsion faolligining rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Rejali iqtisodiyot davrida ishchi kuchini joylashtirish asosan davlat tomonidan tartibga solinar edi. Bozor munosabatlari sharoitida esa ko'chish qarorlarini qabul qilishda shaxsiy manfaatlar va individual imkoniyatlarning ahamiyati ortdi. Endilikda ish haqi, bandlik, sifatli ta'lim va uy-joy bozori kabi omillar aholining hududiy harakatchanligini belgilovchi muhim jihatlarga aylandi. Shu sababli ichki migratsiya demografik jarayon bo'lish bilan birga, mehnat resurslarining hududlararo taqsimlanishini muvofiqlashtirish va urbanizatsiyani jadallashtirishga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekistonda ichki migratsiyani o'rganishga doir manbalarni shartli ravishda uch guruhga ajratish mumkin.

Birinchi guruhni davlat statistika organlarining ma'lumotlari tashkil etadi. Statistika agentligining STAT axborot tizimida doimiy yashash joyi bo'yicha ro'yxatga olingan ko'chib keluvchilar soni dinamik qator shaklida berilgan ^[1]. Mazkur ma'lumotlar mustaqillik yillaridagi umumiy tendensiyalarni aniqlash va migratsiya jarayonlarining rivojlanish xususiyatlarini baholash imkonini beradi. Ma'muriy ro'yxatga asoslangan statistik ma'lumotlar ichki migratsiyaning asosiy yo'nalishlarini o'rganishda muhim axborot manbai hisoblanadi. Ularni vaqtinchalik,

mavsumiy va boshqa hududiy harakatchanlik shakllariga oid qo'shimcha ma'lumotlar bilan uyg'unlashtirish migratsiya jarayonlarini yanada kengroq tahlil qilishga xizmat qiladi.

Ikkinchi guruh Xalqaro migratsiya tashkilotining O'zbekiston bo'yicha hisobotlaridan iborat. XMT tahlillarida mamlakatdagi ichki migratsiya jarayonlarini baholashda turli axborot manbalaridan kompleks foydalanishning ahamiyati ta'kidlanadi ^[2]. Tashkilotning vaziyat hisobotlari migratsiya yo'nalishlarini kengroq ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar bilan bog'lab tahlil qiladi ^[3, 4]. Ushbu hisobotlarning afzalligi shundaki, migratsiya demografik ko'rsatkich bo'lish bilan birga, mehnat bozori, iqlim o'zgarishi va aholi farovonligi bilan aloqador jarayon sifatida ham yoritilgan.

Uchinchi guruhni ichki harakatchanlikning huquqiy va institutsional muhitini belgilovchi normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Doimiy propiska qilish hamda turgan joyi bo'yicha hisobga olish tartibini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5984-son¹ Farmoni Toshkent shahri va viloyatida doimiy propiska tizimini takomillashtirishga qaratildi ^[5]. Ushbu hujjatni statistik manbalar bilan birgalikda o'rganish ro'yxatga olish qoidalaridagi yangilanishlarning rasmiy migratsiya ko'rsatkichlariga ta'sirini tahlil qilish hamda aholining hududiy harakatchanligi uchun yaratilayotgan institutsional imkoniyatlarni yoritishga yordam beradi.

Mavjud adabiyotlarda ichki migratsiyaning demografik, ijtimoiy-iqtisodiy va institutsional jihatlari keng yoritilgan. Uzoq muddatli statistik dinamika, institutsional islohotlar va norasmiy mobillikka oid tadqiqotlarni o'zaro uyg'unlikda o'rganish mazkur yo'nalishdagi ilmiy tahlil imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Ushbu maqolaning yondashuvi mazkur yo'nalishlarni yagona tarixiy va ijtimoiy-iqtisodiy tahlil doirasida birlashtirishi bilan ajralib turadi. Shu tariqa, adabiyotlar tahlili ichki migratsiyaning miqdoriy o'zgarishlari bilan bir qatorda, uning transformatsion xususiyatlarini ham kompleks o'rganish muhimligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda tarixiy-qiyosiy tahlil, statistik kuzatuv va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Ishning empirik bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari tashkil etadi ^[1]. Shuningdek, Xalqaro migratsiya tashkiloti (XMT) hisobotlaridan ham keng foydalanildi ^[2, 3, 4].

TAHLIL VA NATIJALAR

Ilmiy adabiyotlarda ichki migratsiya - aholining o'z mamlakati ichida doimiy yashash joyini uzoq muddatga yoki butunlay o'zgartirishi bilan bog'liq hududiy harakati sifatida ta'riflanadi. O'zbekistonda ushbu jarayon mehnat resurslarini samarali qayta taqsimlash, urbanizatsiyani jadallashtirish va hududlararo iqtisodiy rivojlantirishning mutanosibligini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Bugungi kunda ichki migratsiya oqimlari asosan qishloq joylaridan yirik shaharlarga, xususan, Toshkent shahri va viloyat markazlariga yo'naltirilgan ^[6].

Tadqiqot doirasida mamlakatdagi ichki migratsiyaning shakllanish jarayonlari ma'muriy va iqtisodiy islohotlar mazmunidan kelib chiqib, uchta asosiy bosqichga ajratib tahlil qilindi:

1. 1991-2000-yillar (iqtisodiy moslashuv va migratsiya yo'nalishlarining yangilanish bosqichi):

Mustaqillikning dastlabki o'n yilligida mamlakatda yangi iqtisodiy munosabatlarning shakllanishi, ishlab chiqarish tizimining qayta tashkil etilishi va mehnat bozorining yangi sharoitlarga moslashuvi aholining migratsion faolligiga ta'sir ko'rsatdi. Uy-joy bozorining bosqichma-bosqich shakllanishi hamda yirik shaharlarda aholini ro'yxatga olish tartibining amal qilishi sharoitida rasmiy ko'chib kelishlar soni 1991-yildagi 371,1 ming kishidan 2000-yilda 145,9 ming kishini tashkil etadigan darajaga o'zgardi ^[1]. Ushbu davrda aholining hududiy harakatchanligi yangi shakllarda namoyon bo'lib, doimiy ko'chib kelish bilan bir qatorda vaqtinchalik, mavsumiy va norasmiy mehnat mobilligi ham rivojlandi.

2. 2001-2016-yillar (barqarorlashuv va maqsadli migratsiya bosqichi):

Bu davrda sanoat va transport infratuzilmasining rivojlanishi hududlarning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qildi. Aholini ro'yxatga olishning amaldagi tartiblari sharoitida rasmiy migratsiya ko'rsatkichlari nisbatan barqaror darajada shakllandi. Ko'chib kelganlar soni 2005-yilda 144,8 ming, 2015-yilda esa 139,3 ming kishini tashkil etdi ^[1]. Ushbu bosqichda migratsiya maqsadli xususiyat kasb etdi: yoshlar va malakali kadrlar asosan Toshkent shahri va viloyat markazlaridagi ta'lim hamda mehnat imkoniyatlaridan foydalanishga intildi. Xonadonning ayrim a'zolari boshqa hududda mehnat faoliyatini olib borishi, qolganlari esa doimiy yashash joyida istiqomat qilishiga asoslangan oilaviy migratsiya strategiyalari shakllandi.

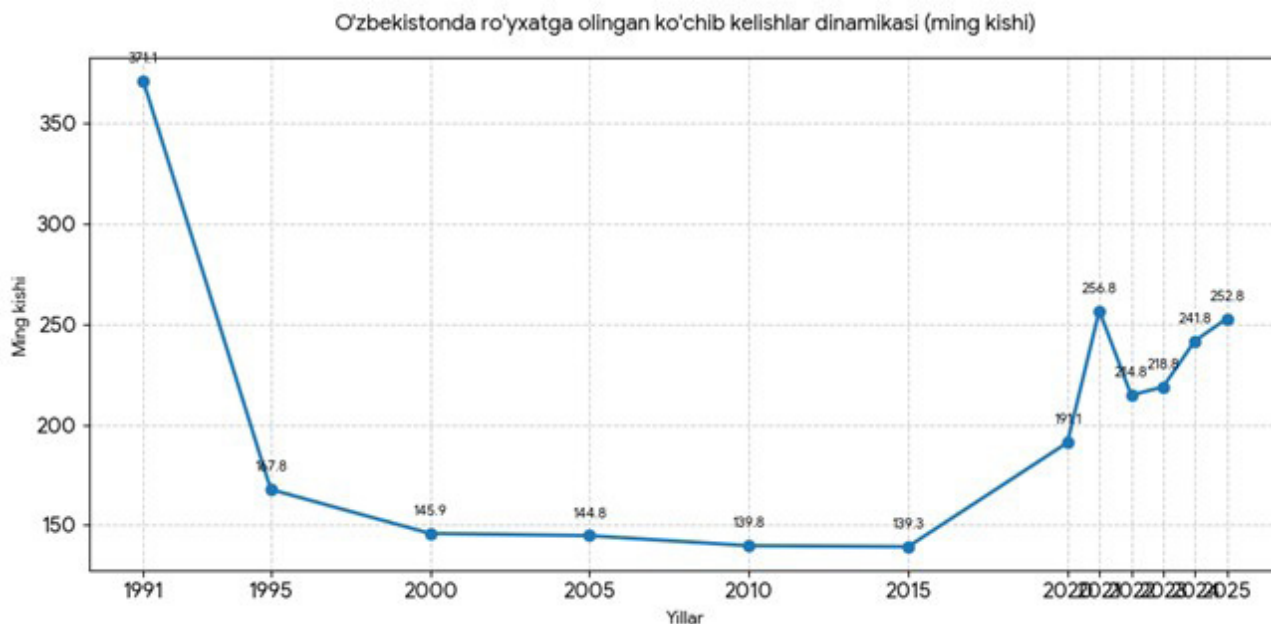
1 <https://lex.uz/docs/-4796561>

3. 2017–2025-yillar (liberallashtirish va yangi mobillik imkoniyatlarining kengayish bosqichi):

Mazkur davrda oliy ta'lim qamrovining ortishi, yirik qurilish loyihalarining amalga oshirilishi hamda yashash joyi bo'yicha ro'yxatga olish (propiska) tartibining soddalashtirilishi aholining hududiy harakatchanligi uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Doimiy propiska qilish hamda turgan joyi bo'yicha hisobga olish tartibini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF–5984-son² Farmoni ushbu yo'nalishdagi institutsional islohotlarning muhim huquqiy asoslaridan biri bo'ldi^[5]. Pandemiya davridagi o'ziga xos sharoitlarga qaramay, 2020-yildan keyin rasmiy migratsiya ko'rsatkichlarida sezilarli o'sish kuzatildi (1-jadval). Ushbu ijobiy dinamika aholining hududiy harakatchanligi faollashgani, shuningdek, ma'muriy hisob tizimining raqamlashtirilishi va statistik qayd etish imkoniyatlarining kengayishi bilan izohlanadi.

1-jadval

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining SIAT axborot tizimi ma'lumotlari^[1].

Ichki Migratsiyaning Asosiy Omillari Va Yo'nalishlari

Ichki migratsiyani harakatlantiruvchi yetakchi iqtisodiy omil - hududlar o'rtasidagi ish o'rinlari, mehnat unumdorligi va daromadlar darajasidagi tafovutdir. Aholi zich qishloq joylarida yer va suv resurslarining cheklanganligi aholini ko'chishga undovchi asosiy kuch hisoblanadi.

Ta'lim migratsiyasi ham alohida o'ringa ega. Oliy ta'lim muassasalariga qabul qilingan yoshlar Toshkent, Samarqand, Buxoro va Farg'ona kabi yirik markazlarga ko'chadi va keyinchalik ularning aksariyati o'sha yerda doimiy qoladi. Hududiy jihatdan eng yirik oqim Toshkent aglomeratsiyasiga (Toshkent shahri va uning atrofidagi urbanizatsiyalashgan hududlar) yo'nalgan. XMT ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda ham ichki migrantlarning asosiy manzili poytaxt bo'lgan^[2].

Ekologik omil ham ichki migratsiyaning o'ziga xos yo'nalishini belgilaydi. Ayniqsa, Orolbo'yi hududidagi suv tanqisligi, cho'llanish va iqlim o'zgarishi qishloq xo'jaligiga bog'liq xonadonlarni mavsumiy yoki uzoq muddatli ko'chish harakatlariga majbur qilmoqda^[4].

Ijtimoiy-Iqtisodiy Rivojlanishga Ta'siri

Ichki migratsiyaning ijobiy jihati - ishchi kuchining iqtisodiy faol hududlarga samarali taqsimlanishi, migrantlar oilalari daromadining oshishi va iste'mol talabining o'sishidir. Biroq bu jarayon qator muammolarni ham keltirib chiqaradi. Migrantlarni qabul qiluvchi markazlarda arzon uy-joy, transport, maktab, bog'cha, tibbiyot muassasalari va kommunal tarmoqlarga yuklama ortadi. Poliklinika, suv va kanalizatsiya tarmoqlariga yuklama ortadi. Rasmiy ro'yxatdan o'tmagan migrantlar orasida norasmiy bandlik, beqaror daromad hamda mehnat huquqlari va ijtimoiy xizmatlardan to'liq foydalana olmaslik muammolari dolzarbligicha qolmoqda.

2 <https://lex.uz/docs/-4796561>

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda mustaqillik yillaridagi ichki migratsiya jarayonlari mamlakatning bozor iqtisodiyotiga o'tishi hamda hududiy rivojlanish tendensiyalarini yaqqol aks ettirdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 1990-yillardagi moslashuv va rasmiy ko'chishlarning qisqarish davridan so'ng selektiv mehnat hamda ta'lim migratsiyasi bosqichi barqarorlashdi. 2017-yildan keyingi liberallashtirish, urbanizatsiya va ro'yxatga olish tartiblarining soddalashuvi esa aholi harakatchanligining mutlaqo yangi bosqichini yuzaga keltirdi. Bugungi kunda ichki migratsiya faqatgina doimiy manzil almashtirish bilan cheklanmay, vaqtinchalik, mavsumiy va hududiy mobillik shakllarini ham qamrab olmoqda.

Jarayonning iqtisodiy samarasi mehnat resurslarini qayta taqsimlash va aholi daromadlarini oshirishda namoyon bo'lmoqda. Biroq hududlararo iqtisodiy tafovutlar, norasmiy bandlik, qabul qiluvchi shaharlar infratuzilmasiga bosim hamda migrant yuboruvchi hududlarda inson kapitalining kamayishi asosiy muammolar sifatida dolzarbligicha qolmoqda.

Ichki migratsiyani cheklash emas, balki uni xavfsiz va samarali boshqarish orqali iqtisodiy barqarorlikka erishish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

1. **Hududiy muvozanatni ta'minlash:** chekka hududlarda barqaror ish o'rinlarini yaratish hamda o'rta va kichik shaharlarning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlash;
2. **Infratuzilmani rejalashtirish:** yirik aglomeratsiyalar rivojini uy-joy qurilishi va transport logistikasi rejalari bilan o'zaro muvofiqlashtirish;
3. **Ijtimoiy himoyani kuchaytirish:** vaqtinchalik va mavsumiy migrantlarning mehnat huquqlari hamda ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini qonuniy ta'minlash;
4. **Yoshlarni qo'llab-quvvatlash:** talabalar va yosh mutaxassislar uchun yirik shaharlarda arzon turar joy va ijtimoiy ijara dasturlarini kengaytirish;
5. **Ekologik migratsiyani tartibga solish:** Orolbo'yi kabi ekologik xavf yuqori bo'lgan hududlar aholisi uchun ixtiyoriy ko'chirish va yangi muhitga moslashuv mexanizmlarini ishlab chiqish.

Xulosa qilib aytganda, ichki migratsiyani hududiy rivojlanish, uy-joy, bandlik va ekologik siyosat bilan bir butunlikda boshqarish mamlakatning barqaror hamda inklyuziv taraqqiyotini ta'minlashning eng muhim shartidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. Ko'chib kelganlar soni, 1991–2025. SIAT ochiq ma'lumotlar tizimi. URL: stat.uz (Murojaat sanasi: 10.06.2026).
2. International Organization for Migration. Uzbekistan Migration Data Gap Analysis. – Tashkent: IOM, 2024. – 45 p.
3. International Organization for Migration. Migration Situation Report: Uzbekistan, January–March 2023. Mobility Tracking Matrix. – Tashkent: IOM, 2023. – 18 p.
4. International Organization for Migration. Migration Situation Report: Uzbekistan, January–March 2024. Mobility Tracking Matrix. – Tashkent: IOM, 2024. – 22 p.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 22-apreldagi "Doimiy propiska qilish hamda turgan joyi bo'yicha hisobga olish tartibini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF–5984-son3 Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 23.04.2020-y., 06/20/5984/0479-son.
6. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. T. 4. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2002. – B. 2.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.